

מיעוטו – אינו חוצץ; ומדרכנו גזרו על מיעוטו ומקפיד, וכן על רובו ואינו מקפיד; אבל אם היה הדבר חוצץ במיעוטו ואינו מקפיד עליו, אינו פוסל אפילו מדרכנו². אכן, כתבו הפוסקים שנהגו להחמיר ולהסיר הדבר החוצץ, אף שהוא מיעוט ואינו מקפיד³, אבל אם אי אפשר להסירו, הרי זה כדיעבד ומותר לטבול⁴.

מכירת חנוט – אסור למכור חנוט יהודי, כי מת אסור בהנאה⁵⁶.

חציצה בטבילה

א. הגדרת המושג

חציצה היא הבדלה והפסקה בין שני דברים, במקום שהצריכה התורה שלא יהיה הפסק ביניהם, והוא מלשון מחיצה.

כל הטעון טבילה במקווה, בין אדם ובין כלים, לא יהא דבר חוצץ בינו לבין המים; ואם היה דבר חוצץ, לא עלתה לו טבילה, והרי הוא טמא כשהיה¹.

תנאים בדיני חציצה – באופן כללי, הגדירו חז"ל והפוסקים תנאים שונים בדיני חציצה:

רובו ומקפיד – דבר תורה, דבר החופה את רובו של הטובל, והוא מקפיד עליו ורוצה להעבירו, הרי זה חוצץ, ואם אינו מקפיד עליו, או שהיה חופה רק

גדרי הקפדה – מספר כללים נאמרו בגדרי ההקפדה: מקפיד היינו שדעתו להסירו, ואינו מקפיד, היינו שאינו שם לבו אליו אם עבר מגופו או לא, ואין סופו ליטלו⁵; היה מקפיד לפעמים, אף על פי שבשעת הטבילה אינו מקפיד, הרי זה חוצץ⁶; אם כל אדם אינו מקפיד בכך, אף על פי שזה מקפיד בדבר לפעמים, יש אומרים שאין זה חציצה, אם אינו מקפיד בזמן הטבילה⁷, ויש חולקים⁸; דבר חוצץ שרוב בני האדם מקפידים עליו, או דבר שרוב בני האדם אינם מקפידים עליו, והוא מקפיד עליו לפעמים, נחלקו הפוסקים אם דבר זה חוצץ לגביו או לא⁹; דבר חוצץ המשמש לרפואה, יש כתבו שכיוון שרצונו להסירו אלא שאינו יכול, הרי זה נקרא

[56] משל"מ אבל יד כא. וראה שם שדן בשאלת מכירה של חנוט נכרי, ותלה הדבר במחלוקת הפוסקים אם מת עכו"ם אסור בהנאה.

[1] סוכה ו א; ב"ק פב א; חולין י א; רמב"ם מקוואות א יב; מאירי נידה סו ב. ושם מקורות שונים ללימוד דין זה מהתורה, ומהלכה למשה מסיני. וראה עוד באנציקלופדיה תלמודית, יז, ע' חציצה, אות א; שם, יח, ע' טבילה, עמ' תמג.

[2] עירובין ד ב; נידה סו א; רמב"ם מקוואות א יב. ובשאלה אם כלל זה נאמר ביחס לשיער בלבד או ביחס לכל הגוף – ראה ר"ן הל' נידה בפ"ב דשבועות, בענין מחלוקת רש"י ור"ת בנידון, וראה עוד בס' האשכול הל' מקוואות ח"א

עמ' 150 בשם הגאונים, וכן בריטב"א ומאירי, עירובין ד ב. וראה באריכות בגדרי כלל זה בשו"ת מנחת שלמה, ח"ב סי' עד. [3] ספר התרומות סי' עט; סמ"ג עשין כז, ולאווין קיא; סמ"ק סי' רצג; מרדכי שבועות סי' תשמח; רוקח סי' שעו; רמ"א יו"ד קצח א; ט"ז שם סק"ד. [4] חכמת אדם קיט ג; ערוה"ש יו"ד קצח ט. [5] ר"ח סוכה ו ב; ר"ש מקוואות ט ז; רמב"ם מקוואות א יב. [6] בעלי הנפש שער הטבילה, דיני חציצה; רא"ש הל' מקוואות סי' כה; רמ"א או"ח קסא ג. [7] סדרי טהרה סי' קצח סק"ד, בדעת הט"ז. [8] סדרי טהרה שם. [9] ראה סיכום הדעות באנציקלופדיה תלמודית, כרך יז,

הטבילה, צריך שיהא ראוי לביאת מים, ולכן אסור שיהא בו דבר החוצץ¹⁹. נחלקו ראשונים אם היה דבר חוצץ בבית הסתרים, אם פסולה הטבילה מן התורה או רק מדרבנן²⁰. יש מהאחרונים שנסתפק בהגדרת בית הסתרים — יש מי שסבור, שלא חילקו חכמים בין המקומות השונים, וכל מקום צריך שיהא ראוי לביאת מים²¹; ויש הסבורים, שבית הסתרים שלעולם אינו מתגלה, כגון חלל הגוף וכיו"ב, אינו צריך להיות ראוי לביאת מים²².

מקום הבלוע — מקום הבלוע, שאף פעם לא מגיעים מים לשם, אינו צריך שיהא ראוי לביאת מים, ואם יש בו דבר חוצץ, אינו פוסל את הטבילה²³.

דבוק ומהודק — יש דברים החוצצים

מקפיד עליו וחוצץ¹⁰, אך רבים חולקים וסוברים שאינו נקרא מקפיד ואינו חוצץ¹¹; דבר חוצץ שאי אפשר להסירו מחמת הסכנה, אינו חוצץ¹², אבל אם הסכנה היא רק בשעת הטבילה, יש שכתבו שחוצץ¹³; דבר שהוא מצטער בנטילתו אינו חוצץ¹⁴; דבר העשוי לנוי, יש אומרים שאינו חוצץ, ויש חולקים¹⁵; אם אינו יכול להסירו אלא על ידי אומן, אינו חוצץ¹⁶; אם אינו מקפיד על עצם הדבר החוצץ, רק מסירו לפעמים בגלל סיבות אחרות, אינו חוצץ¹⁷.

דבר העומד להינטל — מחלוקת תנאים ופוסקים היא אם כל העומד להינטל חוצץ או לא¹⁸.

בית הסתרים — בית הסתרים, אף שאין צריך שיבואו בו מים בשעת

אדם שער הנשים אות יב; שו"ת הר צבי חיו"ד סי' קצח; שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"א סי' קד. וראה עוד באנציקלופדיה תלמודית שם עמ' מז-מח. [16] שו"ת מהרש"ם ח"א סי' עט; גידולי טהרה סי' כב. [17] שו"ת חת"ס חיו"ד סי' קצב. [18] ראה באריכות באנציקלופדיה תלמודית, כרך יז, ע' חציצה אות ד. [19] קידושין כה א; נידה טו ב; רמב"ם מקוואות א י; בעלי הנפש, שער הטבילה דיני חציצה; טושו"ע יו"ד קצח כה. וראה עוד באנציקלופדיה תלמודית שם אות ה. [20] ראה באנציקלופדיה תלמודית שם. [21] שו"ת רעק"א סי' ס. [22] שו"ת רמ"ע מפאנו סי' קי; חכמת אדם כלל קיט, בבינת אדם בית הנשים אות יא. וראה באנציקלופדיה תלמודית שם עמ' לג, פירוט המקומות הכלולים בבית הסתרים. [23] ר"ש מקוואות סופ"י; ס' האשכול הל' מקוואות סי' סה; או"ז סי' ע, וסי' שסב; מרדכי שבועות סי' תשנ-תשנא; טושו"ע יו"ד קצח יא. וראה עוד שו"ת נובי"ק חיו"ד סי' סד; שו"ת נובי"ת חיו"ד סי' קלה; שו"ת זכרון יוסף חיו"ד סי' י; סד"ט סי'

ע' חציצה, עמ' טז-יז. [10] חכמת אדם כלל קיט, בבינת אדם בית הנשים אות יב; לחם ושמלה סי' קצח סק"ס. [11] פחד יצחק ע' אשה; שו"ת צמח צדק חיו"ד סי' קס; שו"ת כתב סופר חיו"ד סי' צא; שו"ת שואל ומשיב מהדו"ק ח"ג סי' כז; שו"ת אבני נזר חיו"ד סי' רנט; שו"ת משיב דבר סי' לו; שו"ת פנים מאירות ח"א סי' קמו; שו"ת מהרש"ם ח"א סי' עט; נחל אשכול סי' סה אות ו; שו"ת בית יצחק חיו"ד סי' יט. וראה להלן חלק ב, בפרטי דינים. [12] או"ז סי' שסב אות יא; לבוש יו"ד סי' קצח אות ו; שו"ת פנים מאירות ח"ב סי' קמו; שו"ת זכרון יוסף סי' ט-י; שו"ת רעק"א סי' ס; שו"ת חת"ס חיו"ד סי' קצב; סד"ט יו"ד סי' קצח סק"ט. [13] חזו"א יו"ד סי' צב סק"א וסק"ח. וראה להלן חלק ב, בפרטי דינים. [14] ספר התרומות סי' קג; סמ"ג לאווין קיא; מרדכי שבועות סי' תשמח; סמ"ק סי' קפא, וסי' רצג; שו"ת דברי חיים חיו"ד ח"ב סי' סה. [15] ראה — רשב"א תורת הבית הקצר סוף בית ז, ובתשו' המיוחסות סי' קכד; רא"ש הל' מקוואות סי' כז; חכמת אדם כלל קיט, בבינת

בגלל שהם דבוקים לגופו של הטובל, כגון טיט הדבוק באדם²⁴, ויש דברים החוצצים בגלל שהם מהודקים לגופו, אף על פי שאינם דבוקים. דברים מהודקים, אם הם רפויים, שהמים נכנסים בינם לבין גופו, נחלקו הפוסקים אם הם חוצצים או לא²⁵. יש מי שכתב, שדבר החוצץ שהוא רק מונח על הגוף, ולא דבוק לו, הוא חוצץ רק במקומות הגלויים, אבל בבית הסתרים הוא מותר לכתחילה²⁶.

זמן קצוב וקצר – אם הדבר החוצץ הוא לזמן קצוב וקצר, אין להיכנס לקולות, ויש להמתין בטבילה עד שהדבר החוצץ יסולק²⁷; ויש המקילים כאשר יש חשש למכשול, וכאשר יש עוד סניפים להקל²⁸.

דבר המהווה חציצה. המצבים הרפואיים המהווים בעיה הלכתית הם כאשר קיים חור בעור התוף, או כאשר תעלת האוזן נכרתת בניתוח יחד עם עור התוף ועצמות השמע, וקיים חלל משותף של האוזן התיכונה והעצם שמאחורי האוזן³⁰.

מרבית הפוסקים נדחקו להיתרים שונים, בצירוף תנאים הלכתיים שונים, כדי להציל את האשה מכבלי העיגון³¹, ויש מי שכתב שבמקום צורך גדול, וכל שכן במקום עיגון, וודאי מחוייבים להורות אם רק נראה להתיר, ואסור להיות מן הענווים ולעגן בת ישראל, או לגרום להכשיל באיסורים³².

יסודות ההיתר בנויים על החשש מפני עיגון האשה, או מפני הכשלת הזוג באיסור נידה; צמר הגפן שבתוך תעלת האוזן הוא מיעוט; תעלת האוזן היא בית הסתרים; השימוש נעשה לצורכי רפואה ולמניעת סכנה.

מצינו בין האחרונים תנאים שונים הנחוצים להיתר, או שיכולים לשמש סניפים להיתר: האשה משתמשת בצמר הגפן כל הזמן, ולא רק בשעת הטבילה, שאז הוא אצלה כדבר שאינו מקפיד, ומשך זמן זה הוא שבעה ימים רצופים, שלושים יום, או חצי שנה, לפי דעות שונות; צריכה להקפיד להכניס את צמר הגפן עמוק

בערך זה יידונו בפירוט המצבים הרפואיים המהווים בעיה הלכתית ביחס לחציצה בטבילת אשה לטהרה מנידתה. כמו כן יידונו בקצרה עניני חציצה בתחומים הלכתיים אחרים, והשלכתם על בעיות רפואיות.

ב. פרטי דינים²⁹

אוזניים – אחת הבעיות הקשות בהלכות חציצה רפואית היא במצב של דלקת אוזניים כרונית, הדורשת הימנעות ממוגע עם מים. לצורך זה יש לסתום את תעלת האוזן החיצונית מפני מגע מים,

חיים ח"ב חיו"ד סי' סה; שו"ת לבושי מרדכי חיו"ד סי' קכה-קכו; שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' פו. [29] הנושאים נידונים לפי סדר א"ב. [30] י. ברמה, תחומין, ה, תשמ"ד, עמ' 275 ואילך. [31] ראה – א. שטינברג, הלכה ורפואה, ד, תשמ"ה, עמ' רמ ואילך. [32] שו"ת

קצח סוסקב"ג. [24] מקוואות ט ב; רמב"ם מקוואות א יב; טושו"ע יו"ד קצח יד. [25] ראה באנציקלופדיה תלמודית שם אות ח. [26] ראה באריכות בשו"ת אגרות משה חיו"ד ח"א סי' צח-קג. [27] שו"ת כתב סופר חיו"ד סי' צא; שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' פה. [28] שו"ת דברי

לתעלת האוון, כדי שיהא בבית הסתרים; תרפה מעט את צמר הגפן, כך שיהא ראוי לביאת מים; תלחלח אוזנה במי המקווה קודם הטבילה; תלחלח אצבעה במי מקווה ותסתום את אוזנה באצבע זו; תנקה היטב את תעלת האוון לפני הכנסת צמר הגפן; תשתמש בחומר חדיר למים; תשתמש בשמן דגים³³.

אכן, יש פוסקים שונים, שבשעת הצורך הסכימו להתיר הטבילה גם בהיעדר חלק מהתנאים האמורים לעיל: יש שהתירו הטבילה, גם אם מכניסה את צמר הגפן רק בשעת הטבילה³⁴, או שמרגילה עצמה ללכת עם צמר הגפן באוזנה שבוע לפני הטבילה³⁵; יש שהתירו לטבול את צמר הגפן גם בשמן, כדי למנוע חדירת מים לאוזן³⁶; יש שהתירו גם ללא הרטבת האוון או צמר הגפן במי המקווה³⁷; יש שהתירו אפילו בהידוק צמר הגפן בתוך תעלת האוון³⁸; יש מי שהתיר אפילו כשצריכה לצמר הגפן רק ליתר זהירות,

ולאו דווקא בסכנה או ספק סכנה³⁹. לעומתם, יש מן הפוסקים שהחמירו והגבילו יותר את התנאים האמורים לעיל, כגון שדווקא אשה אחרת תטבול אצבעה במקווה ותסתום את אוזנה של הטובלת, ולא הטובלת עצמה⁴⁰; אם זקוקה לצמר הגפן רק בשעת הטבילה, אסורה לטבול כך אפילו אם יש לחשוש שתעבור על איסור נידה, או שתצטרך להתגרש מבעלה⁴¹; שהאצבע הסותמת או צמר הגפן הסותם יהיו רפויים, כדי שיהיה ראוי לביאת מים⁴²; ויש שאסרו בכלל שימוש בצמר גפן בעת הטבילה⁴³.

הפוסקים דנו באמצעים שונים, המשמשים כיסוי לאוון מפני חדירת מים. הדרך המקובלת, שרובם דנו בה, היא על ידי הכנסת צמר גפן, וכמבואר לעיל; אפשרות אחרת היא שימוש בפקק מיוחד לסתימת האוון. אם הפקק גדול ממידת תעלת האוון, אין להשתמש בו, ואם הוא

אגרות משה חיו"ד ח"א סו"י קא. [33] שו"ת חלקת יואב חיו"ד סי' ל; שו"ת אמרי יושר ח"א סי' קצה, וסי' קצז; שם ח"ב סי' פב; שו"ת אבני שוהם ח"ג סי' לא; שו"ת מהרש"ם ח"א סי' ז; שו"ת מהר"ש ענגיל ח"ב סי' סח; שו"ת חבצלת השרון מהדו"ת סי' מז; שו"ת אבני נזר חיו"ד סי' רסב; בן איש חי שנה ב פר' שמיני סק"י; שו"ת רב פעלים ח"ב חיו"ד סי' כז; שו"ת דובב מישרים ח"א סי' עא; שו"ת חזון נחום סי' סח; שו"ת לבושי מרדכי מהדו"ת חאו"ח סי' קעח; שו"ת עני בן פחמא חיו"ד סי' יח; שו"ת עמק שאלה סי' מז; שו"ת עצי ברושים סי' מא; שו"ת מהר"י שטייף סי' מז; שו"ת הר צבי חיו"ד סי' קע; שו"ת מלמד להועיל חיו"ד סי' ע; חו"א יו"ד סי' צד סק"ח; שו"ת משפטי עוזיאל מהדו"ת חיו"ד ח"א סי' כט; שו"ת שרידי אש ח"ב סי' פג; שו"ת מהרש"ג ח"ג סי' נה; שו"ת שואלין ודורשין ח"א סי' לח; שו"ת

אגרות משה חיו"ד ח"א סי' צח-קג; שו"ת חלקת יעקב ח"א סי' קלח-קלט; שו"ת שבט הלוי ח"ב סי' צה; שו"ת ציץ אליעזר ח"ה סי' לא; שם ח"ו סי' מא; שערי טבילה סי' מא. [34] שו"ת אמרי יושר שם; שו"ת אגרות משה שם; שו"ת ציץ אליעזר שם. וכן משמע משו"ת מלמד להועיל שם. [35] שו"ת הר צבי שם. [36] חו"א שם. וכתב שיתכן שצריכה לטבול במים פושרים דווקא, שמחללים ביתר קלות; שו"ת אגרות משה שם. [37] שו"ת משפטי עוזיאל שם; שו"ת שרידי אש שם. [38] שו"ת מהר"ש ענגיל שם; שו"ת אגרות משה שם. [39] שו"ת אגרות משה שם. [40] בן איש חי שם. [41] שו"ת מהרש"ם שם. [42] בן איש חי שם; שו"ת חבצלת השרון שם; שו"ת מלמד להועיל שם. [43] בן איש חי שם; שו"ת צפנת

שאשה אחרת תטבול אצבעה במים סטריילים שאובים, ותכניס את האצבע הרטובה לאוון האשה החולה, ולאחר הטבילה תנגב האשה את האוון היטב⁵².

התקן תוך-רחמי – ההתקן עצמו (במקום שהוא מותר כאמצעי למניעת הריון⁵³) אינו חוצץ, שכן הוא מונח במקום הבלוע, ואף כי יש חוטים היוצאים דרך צוואר הרחם לתוך הפרוזדור, אף הם אינם חוצצים בטבילה⁵⁴, אלא שיש להיזהר שהחוטים לא יהיו דבוקים לכותלי הרחם⁵⁵. יש מי שכתב, שיקפיד הרופא לקצר עד כמה שאפשר את החוטים⁵⁶, ויש מי שכתב שעדיף לסדר את ההתקן התוך-רחמי ללא חוטים, אבל אם אי אפשר, יש להתיר הטבילה גם עם החוטים⁵⁷.

טבעת המוכנסת לעומק הפרוזדור – יש אומרים שהיא חוצצת, כי בזמן לידה ובזמן הווסת האשה מוציאה אותה, אלא אם כן היא בעומק רב, במקום שאין השמש דש בו⁵⁸; ויש אומרים, שאין היא חוצצת גם אם צריכה להסירה ללידה, אלא

מתאים במיוחד לאשה, כך שניתן להכניסו לעומק תעלת האוון בלי שיבלוט החוצה, דינו כמו צמר גפן⁴⁴, ויש מי שאסר חציצה בפקק באוון, ששמים אותו רק לצורך הטבילה⁴⁵; אפשרות נוספת היא שימוש בטיפות שומניות המגינות מפני חדירת מים, ובוה מצינו הבדלים בין סוגי הטיפות השונות: יש שהתירו טיפות משמן דגים, מכיוון שברייתו של הדג מהמים, דינו כמים⁴⁶, ויש הסבורים ששמן דגים מהווה חציצה, מכיוון שהוא דבר שומני, ואינו מתערב עם המים⁴⁷, יש שהתירו טיפות העשויות מגליצרין מכיוון שהן עשויות מנפט, ויש הסבורים שמכיוון שהנפט נובע מהקרקע, יש לו דין של מעין⁴⁸, ויש מי שכתב, שזה הטיפול המומלץ מבחינה רפואית במקרים של חסר גדול ונרחב של תעלת האוון והאוון התיכונה⁴⁹, ובסתם טיפות שמן נחלקו אם הם חוצצים או לא⁵⁰; ניתוח השתלת עור התוף, במקרה של חור בעור התוף, הוא הדרך העדיפה מבחינה רפואית והלכתית כאחת, שאז פותרים את הבעיה ההלכתית בצורה מלאה, כי אחרי הניתוח אין עוד חשש מפני חדירת מים⁵¹. עוד יש מי שהציע,

שעדיף שיהיו משמן דגים. [51] י. ברמה, תחומין, ה, תשמ"ד, עמ' 527 ואילך. [52] נשמת אברהם ח"ה חיו"ד סי' רא סק"א. וראה שם, שהתייעץ עם מומחים רפואיים, ואמרו לו שהדבר אפשרי מבחינה רפואית, והסכים עמו הגרי"ש אלישיב מבחינה הלכתית. [53] ראה ע' מניעת הריון הע' 301 ואילך. [54] שערי טבילה סי' מ. [55] שו"ת ציץ אליעזר ח"א סי' סג. [56] הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חיו"ד סי' קצח סקי"ב (1); שו"ת קובץ תשובות ח"ג סי' קעד. [57] שערי טבילה סי' מ. [58] שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' פו.

פענח סי' סד. [44] שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"ב סי' פה; שו"ת ציץ אליעזר שם. [45] שו"ת מנחת שלמה, ח"ב סי' עה אות ב. [46] שערי טבילה סי' מא. וראה במאמרו של הרב מ. קליינמן, הלכה ורפואה, ה, תשמ"ח, עמ' רסב ואילך. [47] הגרש"ז אויערבאך, הובא בס' שערי טבילה, סי' ד. [48] הגרי"ש אלישיב, הובאו דבריו במאמרו של הרב קליינמן שם. [49] י. ברמה, תחומין, ה, תשמ"ד, עמ' 275 ואילך. [50] ראה במאמרו של הרב קליינמן שם. וראה שו"ת דברי משה סי' נז-נט וסי' סד סקי"ח, שהתיר לשים טיפות שמן, אלא שכתב

המלאכותית בלילה, הרי היא חוצצת⁶⁴, ויש מי שהבדיל בין אם העין התותבת מהודקת היטב או רפויה⁶⁵.

עדשות מגע – לעניין הלכות חציצה בטבילה יש להבחין בין שני סוגים של עדשות מגע: כאלו שאינן קבועות, היינו שיש להוציאן מהעין כל יום, שאם לא כן יכול להיגרם נזק לעין (בסוג זה יש עדשות קשות, ויש עדשות רכות); כאלו שהן קבועות לזמן רב, היינו שאין צורך להוציאן מהעין אלא אחרי חודשיים ויותר (בסוג זה יש עדשות קבועות-רכות, שלאחר זמן מנקים אותן ומחזירים אותן, ויש עדשות חד-פעמיות, שלאחר זמן זורקים אותן)⁶⁶.

בעניין העדשות שאינן קבועות – יש מי שסבור, שהן חוצצות בטבילה, ואפילו בדיעבד לא עלתה לה טבילה וצריכה לחזור ולטבול⁶⁷; ויש הסבורים, שלכתחילה צריכה להסיר העדשות, אבל בדיעבד עלתה לה טבילה⁶⁸. אם עצמה

אם כן מסירה אותה בכל ווסת⁵⁹; ויש מי שהבדיל לעניין חציצת הטבעת, אם היא במקום כזה שבתנוקות היושבות בפישוק רגלים ניתן לראותה, יש להחמיר, ואם עמוק מכך, מותר⁶⁰. ובימינו אין משתמשים עוד בטבעת כזו, אלא מנתחים את האשה הסובלת מצניחת רחם.

עיניים – עין תותבת שלא ניתן להסירה ממקומה, איננה חוצצת⁶¹. הפוסקים נימקו דין זה בכמה טעמים: העין התותבת בטלה למקום המושב; היא עשויה לנוי; האשה בושה להסירה, ואדרבה גנאי הוא לה להסירה; המקום ראוי לביאת מים; מושב העין הוא מקום הבלוע, ולא בית הסתרים; דבר מהודק אך לא דבוק בבית הסתרים אינו חוצץ. אם ניתן להסיר את העין התותבת – יש הסבורים, שלכתחילה צריכה להסירה קודם הטבילה, ובדיעבד אם לא הסירה, עלתה לה טבילה⁶²; ויש הסבורים, שגם לכתחילה לא צריכה להסירה⁶³. יש מי שכתב, שאם נוהגת להסיר את העין

הר צבי חיו"ד סי' קסא; שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"א סי' קד; שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' פב; שו"ת באר משה ח"ב סי' נו; שערי טבילה סי' לט. [62] שו"ת שואל ומשיב שם; שו"ת מנחת יצחק שם. [63] שו"ת כוכב מיעקב שם; שו"ת הר צבי שם; שו"ת אגרות משה שם. [64] שו"ת זכר שמחה סי' קיח. [65] שערי טבילה סי' לט. [66] ראה א. הראל, תחומין, יח, תשנ"ח, עמ' 115 ואילך. [67] שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' פט; הרב ח.פ. שיינברג, הובאו דבריו בשו"ת דברי חכמים, עמ' קצה; דרכי טהרה, עמ' קנג; שערי טבילה סי' לט (ב). [68] שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"א סי' קד (וראה עוד שם סי' צו); הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם ח"ד חיו"ד סי' קצח סק"א; תורת הטהרה, יד יח; בדי השולחן סי' קצח; שו"ת בית אבי"י סי' קא;

[59] שו"ת נובי"ק חיו"ד סי' סד; שו"ת נובי"ת חיו"ד סי' קלה. [60] שו"ת זכרון יוסף חיו"ד סי' י; שו"ת רעק"א סי' ס; שו"ת חת"ס חיו"ד סי' קצב-קצג; שו"ת מהר"ש ענגיל ח"ג סי' י; שו"ת הר צבי חיו"ד סי' קנג; שו"ת חשב האפור ח"ב סי' קיח; שו"ת לבושי מרדכי חיו"ד סי' קבו; שו"ת משפטי עזיאל מנהרות חיו"ד סי' ל-לא. וראה עוד בעניין טבעת בשו"ת בנין ציון סי' עא; שו"ת עמק שאלה חיו"ד סי' מד; שו"ת מהרש"ם ח"א סי' ז; שו"ת זכרון יהודה ח"ב סי' נא; שו"ת בית יצחק חיו"ד ח"ב סי' כ; שו"ת חזון נחום סי' סז; שו"ת עני בן פחמא חיו"ד סי' יז; שו"ת שואלין ודורשין, ח"א סי' לט. [61] שו"ת מהרי"א אסאד חיו"ד סי' רכט; שו"ת שואל ומשיב מנהרות ח"ג סוסי' קח; יד שאול יו"ד סי' קצח; שו"ת כוכב מיעקב סי' קלא; שו"ת זכר שמחה סי' קיח; שו"ת

עיניה בצורה חזקה, יש מי שכתב שצריכה לחזור ולטבול, אלא אם כן לנה כבר עם בעלה⁶⁹. הטעם לאיסור טבילה עם עדשות מגע הוא, מכיוון שמקפידים להוציאן כל לילה, נחשבים הם כמיעוט המקפיד.

ואם מדובר בעדשות מגע קבועות, שלא מסירים אותן זמן רב – יש אומרים, שמותר לטבול אתן לכתחילה⁷⁰; ויש אומרים, שלכתחילה צריכה להסיר גם אותן, ואם שכחה להסירן, תעשה שאלת חכם⁷¹.

ליפלוף שבעין, אם הוא הליחה בתוך העין החולה, אינה חוצצת, ואם היא חוץ לעין בעפעפיים, הרי היא חוצצת; אם הליפלוף לח הוא אינו חוצץ, ואם הוא יבש, הרי הוא חוצץ⁷².

אשה הסובלת ממחלת עינים, שאסרו לה הרופאים להרטיב את העינים, העצה היעוצה היא שאשה אחרת תדיח ידיה במי המקווה, ותכסה את עיני האשה הטובלת⁷³; ויש מי שכתב, שהאשה עצמה

יכולה להדיח אצבעותיה במי המקווה ולכסות את עיניה בשעת הטבילה⁷⁴.

פצעים ונגעים – עור עבה או יבלת ברגלים, אף אם נוהגת לחתוך אותו, אינו חוצץ⁷⁵.

איבר ובשר המדולדלים, שעומדים להיחתך, יש אומרים שאינם חוצצים⁷⁶, ויש אומרים שהם חוצצים⁷⁷.

דם יבש שעל המכה, הרי הוא חוצץ⁷⁸, וכן דם שנסרך בבשר, היינו שמתחיל להתייבש ולהידבק קצת כשתולים בו אצבע⁷⁹. דם שנצרך תחת העור אינו חוצץ⁸⁰, וכן מוגלה שבתוך הפצע, איננה חוצצת⁸¹.

אשה שקיבלה חיסון נגד אבעבועות או שחפת, ואזור החיסון הפך לפצע שאסור לגרודו, צריכה לרככו במים חמים ואחר תטבול, ואם אסור לה לרככו, תמתין עד שיתרפא⁸².

אך ראה בשו"ת פני יהושע ח"ב סי' לב; שערי טבילה סי' ה'. [76] ר"ש מקוואות ט ד; רוקח סי' שעה; סמ"ג עשין רמח; תורת הבית הארוך בית ז שער ז; בי"ח יו"ד סי' קצח. [77] רא"ש הל' מקוואות סי' כו; רמב"ם מקוואות ב ב; רבנו ירוחם נתיב כו ח"ה; כלבו סי' פו; טוש"ע יו"ד קצח כב; שו"ת פני יהושע סי' לו. וראה באנציקלופדיה תלמודית, כרך יז, ע' חציצה עמ' כט, אם החציצה היא במקום החיבור לגוף או במקום הפרישה. [78] טוש"ע יו"ד קצח ט. [79] טוש"ע שם טז, ובש"ך שם סק"כ. וראה בשערי טבילה סי' ו, בשם הגרי"ש אלישיב. [80] שערי טבילה שם. [81] שערי טוהר יח ו. [82] הגר"ש אויערבאך והגרי"ש אלישיב, הובאו

אאמו"ר בספרו הלכות נשים פי"ט הע' 46. [69] שו"ת שבט הלוי ח"ב סי' צו; שיעורי שבט הלוי סי' קצח ס"ז סק"ב. [70] הגר"ש אויערבאך, שם; תורת הטהרה יד כ; דרכי טהרה, עמ' קנג. וראה א. הראל, תחומין, שם. [71] הגרי"ז נויבירט, אוהל שרה ח"ב סי' ג אות ז. [72] מקוואות ט ד; נידה סז א; רמב"ם מקוואות ב יד; טוש"ע יו"ד קצח ז. וראה באנציקלופדיה תלמודית שם עמ' נו-נח, בפרטי הדינים. [73] שו"ת שיבת ציון סי' מב. [74] שו"ת אבני נזר חיו"ד סי' רסב. [75] רמ"א יו"ד קצח כב; לחם ושמלה יו"ד קצח סקנ"ד; חכמת אדם קיט טז; שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' קכו; שו"ת תשובות והנהגות, ח"א סי' תקח סק"ל.

אשה הסובלת ממחלות עור, כגון אקזמה, שאסור לה להרטיב הפצעים – יש מי שהתיר למרוח שמן דג, שדוחה את המים, ומכיוון שברייתו מן המים והוא מרוסק, אין זה מהווה חציצה⁹⁰; ויש מי שהתיר למרוח גם שמן אחר כגון וזלין, כיוון שהוא מקום מועט, לצורך רפואה, ושעת הדחק⁹¹.

גבס על האצבע לזמן ממושך, לא חוצץ⁹². אמנם אם אפשר לדחות את הטבילה עד להסרת הגבס, תבוא עליה ברכה, אבל כשיש חשש שיבוא להרהור עברה אין לעכב הטבילה⁹³; ויש מי שסבור, שגבס חוצץ, אפילו אם הוא לזמן ארוך⁹⁴.

רטיה על פצע חוצצת בטבילה⁹⁵, ובפרט אם מחליפים אותה מזמן לזמן⁹⁶, והיינו דווקא אם האגד שעל המכה מהודק, אבל אם הוא רפוי, אינו חוצץ⁹⁷. אם אי אפשר להסיר את התחבושת שעל הפצע מחמת ציווי הרופא, או מחמת

ציפורן חודרנית, ששמו פתיל תחבושת להגביהה, יש בזה חשש חציצה⁸³.

גלד המכה, כל זמן שעדיין לא נתרפא הפצע שתחתיו, הרי הוא כעור הבשר ואיננו חוצץ, וכשנתרפא תחתיו, הרי הוא חוצץ⁸⁴. גלד המכה, צריך לרככו היטב במים חמים, כדי להסיר את החלקים שמחוץ לפצע עצמו⁸⁵, ואם מצטערת בהסרת הגלד שמעל הפצע ממש, אין זה חציצה, ומותרת לטבול אף לכתחילה⁸⁶.

אשה שיש לה צמר גפן בעומק פצע ניתוח, וצריך להיות שם לזמן מוגדר, אף על פי שהוא בעומק הפצע, קשה להתיר⁸⁷.

אשה שעשו לה ניתוח, ואסור לה להרטיב מקום הניתוח – יש מי שהתיר לחבוש את המקום בעור של דג, מכיוון שדג ברייתו מן המים, אין הוא חוצץ⁸⁸; ויש מי שאסר, ועליה להמתין עד להחלמתה⁸⁹.

סי' צד סק"א; שו"ת מנחת שלמה, ח"ב סי' עה אות א; שערי טבילה, שם. וראה שם נימוקים שונים לאיסור זה. [90] שערי טבילה סי' ג. וראה מה שכתב על כך בשו"ת וישב משה ח"א סי' צה. [91] שו"ת מהר"ם מבריסק ח"ג סי' לג. [92] שו"ת הר צבי חיו"ד סי' קסה; שו"ת ציץ אליעזר ח"ד סי' ט אות א, ובהשמטות שם; שערי טבילה סי' לח; שו"ת בנין אריאל עמ' 76. [93] שו"ת הר צבי, שם; שו"ת בנין אריאל שם. [94] שיעורי שבט הלוי, סי' קצח סכ"ד סק"ב. [95] מקוואות ט ב; רמב"ם מקוואות ב א; טושו"ע יו"ד קצח י; חכמת אדם קיט ז. [96] שערי טבילה סי' לח. [97] רמב"ם מקוואות ב ד; טושו"ע יו"ד קצח כג; וראה שו"ת אבני נזר חיו"ד סי' רנט; משנה אחרונה מקוואות

דבריהם בשערי טבילה סי' ו. [83] שו"ת שבט הלוי ח"ב סי' צג אות ב. [84] ש"ך יו"ד סי' קצח סקט"ו; חו"א יו"ד סי' צד אות ג-ז. וראה בשו"ת באר משה ח"ג סי' קלו. [85] קיצושו"ע קסא ג. [86] שו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' קי אות א; שו"ת השיב משה סי' מד; וכן משמע מחכמת אדם קיט ו, וראה בסדרי טהרה שם סק"ג, שו"ת וישב משה ח"ב סי' קטז, ובנשמת אברהם חיו"ד סי' קצח סק"ג. וראה עוד בדיני גלד המכה באנציקלופדיה תלמודית כרך יז ע' חציצה, עמ' ס-סב. [87] שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' פה. [88] שבט מיהודה, שער חמישי, עמ' שעה; הרב נ. טלושקין, הובאו דבריו בס' שערי טבילה סי' ב; שו"ת מנחת יצחק ח"ז סי' פו. ועיי"ש שהוא בצירוף סניפים שונים להקל. [89] חו"א יו"ד

בעצמו, ואין צורך להוציא את התפרים, אין הם חוצצים¹⁰⁶.

צנתרים ופתחים – פיוס הקיבה¹⁰⁷, היינו החדרת צינור דרך דופן הבטן אל הקיבה, כדי להאכיל דרכו את החולה, יכולה האשה לטבול עם הצינור ואין זה חציצה, ואל לה לסתום את פתח הצינור, כי אין נזק בכניסת מים דרכו¹⁰⁸.

דין זה נכון גם בפיוס המעי הגס¹⁰⁹, שיכולה לטבול כרגיל, ללא השקית, כי אין חשש מפני כניסת מים, ותיזהר לנקות היטב סביב הפתח¹¹⁰.

במקרה של פיוס המעי הדק¹¹¹, מאחר ויש הפרשה מתמדת מהמעי הדק, לא יכולה לטבול כך מחמת לכלוך מי המקווה, ויכולה היא לטבול עם סתימה רפוייה של פתח הצינור על ידי טמפון או גזה¹¹².

במקרה של פיוס הקנה¹¹³, שנעשה לצורך הנשמה, צריך לסתום את פתח הכניסה, כדי שלא יחדרו מים, וסתימה זו על ידי פקק או רטיה מהווה חציצה, ויש מי שהסתפק לומר שאין לאשה זו

הצער, אינו חוצץ בטבילה⁹⁸, אך אם נשאר עוד מספר ימים עד להסרת הרטיה, יש להחמיר ולהמתין⁹⁹, ויש מי שכתב, שיש להחמיר עד שלושה חדשים, ורק אם הרטיה עליה יותר מפרק זמן זה, אין היא חוצצת¹⁰⁰. יש שחילקו בין פצע שאין וודאות שיתרפא, שאז הרטיה אינה חוצצת, לבין פצע העומד להתרפא, שהרטיה חוצצת¹⁰¹; ויש מי שסבור, שאף אם הרטיה היא לזמן ארוך, הרי היא חוצצת בטבילה¹⁰².

רטיה להפחתת כאבי ראש¹⁰³, או רצועות להפחתת נפיחויות בגפיים¹⁰⁴, הרי אלו חוצצים, כי אין להניח שזה טיפול למצב של סכנה, וכן יש להניח שהסרת התחבושת או הרצועות לזמן מועט בעת הטבילה לא יגרמו לנזק. ואמנם מבחינה רפואית אין כל וודאות שסוג כזה של טיפולים יש לו יעילות כלשהי, ובוודאי שאין כל חשש להסרה זמנית של התחבושת או הרצועות.

חוטי תפרים של פצעים, שצריך רופא להוציאם – חוצצים, אבל אם הם בבית הסתרים, אפשר להקל בשעת הדחק¹⁰⁵. ואם החוטים עשויים מחומר שנמס

מאהבה ח"ג הל' נידה קצח ס"י. וראה שו"ת כתב סופר חיו"ד ס"י צא. וראה בשו"ת מנחת יצחק ח"ו ס"י פה, בענין רטיה בתוך מורסה עמוקה בשד. [103] שו"ת כתב סופר שם. [104] שו"ת קובץ תשובות ס"י פט. [105] שו"ת דובב מישרים ח"ג ס"י מ. [106] שו"ת תשובות והנהגות, ח"א ס"י תקח סקל"ו. [107] gastrostomy [108] שערי טבילה ס"י ל. [109] colonos- tomy [110] נשמת אברהם חיו"ד ס"י קצח סק"ב (3). [111] ileostomy. [112] נשמת אברהם חיו"ד ס"י קצח סק"ב (4). [113] trache-

ט ב; חזו"א ידיים ס"י א סקב"ה. [98] שו"ת דברי חיים חיו"ד ח"ב ס"י סה; טהרת ישראל ס"י קצח ס"ו; שו"ת הר צבי חיו"ד ס"י קסט; שו"ת יד הלוי חיו"ד ס"י פח; שו"ת מהרש"ג ח"ב ס"י קצו; שו"ת יחיה דעת (חזן) ח"א חיו"ד ס"י ג; שו"ת ציץ אליעזר ח"כ ס"י לב אות ב; שו"ת יביע אומר ח"ג חיו"ד ס"י יג. [99] שו"ת יביע אומר שם. [100] שו"ת וישב משה ח"ב ס"י קטז. [101] שו"ת אבני נזר חיו"ד ס"י רנג; שו"ת דברי מלכיאל ח"ה ס"י קח. וראה עוד בספר הלכות נשים פייט הע' 52. [102] שו"ת תשובה

תקנה¹¹⁴.

אחרי שירטיבוהו במי המקווה, וקצהו השני יצא מחוץ למים¹²¹.

אשה הזקוקה לצנתר¹¹⁵ לשלפוחית השתן, יכולה לטבול עם הצנתר, אם צריכה להשאירו באופן קבוע¹¹⁶.

ציפורניים – נהגו הנשים ליטול ציפורניהם בשעת טבילה, כיון שמצוי שיש תחתיהן טיט ובצק, או כיון שאינן יודעות להבחין מה נקרא כנגד הבשר ומה אינו כנגד הבשר¹²². כדיעבד אם טבלה ללא קציצת הציפורניים, אם בדקה קודם הטבילה ולא היה בה דבר חוצץ, עלתה לה טבילה¹²³, אך מכיוון שכבר נהגו ליטול ציפורניים, אם נשאר בידה אפילו ציפורן אחת וטבלה, צריכה טבילה אחרת¹²⁴. אך אם כבר לנה עם בעלה, לא תחזור וטבול¹²⁵. קציצת הציפורניים היא עד מקום שהשחרות שתחתיהן ניכרת, ויותר מזה אף דקדוק מצווה אין כאן¹²⁶.

אשה הזקוקה לדיאליזה, אם מדובר בדיאליזה צפקית¹¹⁷, מחדירים צינור לחלל הבטן, ודרכו מבצעים את הדיאליזה. הצינור עצמו איננו חוצץ אם אין עליו תפירות; ואם זקוקה להמודיאליזה, ומתקינים לה ביד דלף עורקי-וורידי, הדלף אינו חוצץ, אם אין תפירות, אלא שצריכה למנוע מגע ישיר עם המים, ולכן יכולה לחובשו בתחבושת רפויה¹¹⁸.

נשים המגדלות ציפורניים לנוי או לצורך מלאכתן, לכתחילה צריכות לגוון, ובדיעבד אינן חוצצות¹²⁷.

מנקז שהכניסו הרופאים בפצע, כדי שינקז המוגלה החוצה, או מנקז לאחר ניתוח כגון בהוצאת אבני מרה, אינם חוצצים, ומותר לסתום את פי המנקז על ידי הכנסת פקק לתוכו, כדי למנוע חדירת מים באותם מנקזים שאסור למים להיכנס¹¹⁹.

ציפורני הידיים והרגליים שעומדות להינטל – יש הסבורים, שהאשה צריכה ליטלן קודם טבילה, שכיוון שעתידות להינטל הרי הן חוצצות¹²⁸; אך רוב הפוסקים סבורים, שאין היא חוצצת, לפי שהיא מגוף האדם, או מפני שאינו מקפיד

חולת קצרת¹²⁰, שאיננה יכולה להכניס כל ראשה למים מפאת קוצר נשימה, יש מי שהתיר שתשתמש בצינור שקצהו האחד עשוי מעור דגים, ואותו תכניס לפיה

[122] ס' התרומות סי' קד; סמ"ג לאוין קיא; רוקח סי' שעו; מרדכי שבועות פ"ב סי' תשמז; רא"ש הל' מקואות סי' לה; שערי דורא הל' נידה סי' טו. [123] הגה' שערי דורא, הל' נידה סי' טו; שו"ע ורמ"א יו"ד קצח כ. [124] רמ"א שם, וכתב 'וכן נוהגין'. [125] ט"ז יו"ד סי' קצח סקב"א; בן איש חי, שמיני סק"ד. [126] חב"א קכא א. [127] שו"ת אחיעזר ח"ג סי' לג; דרכי טהרה עמ' קסג-ד. וראה בשו"ת תשובות והנהגות, ח"א סי' תקיט. [128] ראב"ן סי' שכו,

ostomy. [114] הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בשערי טבילה סי' ח-טו. וראה שם, שמחבר הספר הסתפק להתיר מטעם עיגון, ובתוספת עצות כגון שימוש בכיסוי מעור דג. [115] catheter. [116] הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חיו"ד סי' קצח סקי"ב (5). [117] peritoneal dialysis. [118] נשמת אברהם חיו"ד סי' קצח סקי"ב (6). [119] שערי טבילה סי' ל. [120] asthma. [121] שבת מיהודה, שער חמישי עמ' שעה.

עליה¹²⁹.

הדבק, או אם אי-הדבקות תגרום שתהא מאוסה על בעלה – מותר; ואם נפלה ציפורן אחת, הרי השאר חוצצות, כי אין זה עוד בגדר נוי¹³⁴.

שיניים – יש התקנים שמוכנסים לתוך השיניים או עליהן על ידי רופא, באופן קבוע, ויש צורך ברופא להוציאם; יש המוכנסים לשן או עליו, שניתן להכניסם ולהוציאם בקלות על ידי החולה עצמו, ללא צער וללא נזק; ויש דברים המוכנסים לשן או עליו באופן זמני, אך לא ניתן להסירם בקלות או ללא צער.

סתימה קבועה בשן – יש שאסרו את הטבילה, אם היא נעשית לצרכי רפואה¹³⁵, אך כבר מוסכם להלכה בין הפוסקים שאיננה חציצה, מפני שנעשית בקביעות, מתבטל לשיניים ונעשה כגוף השיניים, אין הקפדה להסירה לעולם, וגם שהוא בית הסתרים ומיעוט¹³⁶, והיתר זה פשוט בכל העולם, ואין חוששים לזה אף חסידים ואנשי מעשה, כי כמעט שאין בזמננו אשה

ציפורן המדולדלת אינה חוצצת¹³⁰. יש אומרים, שהכוונה דווקא כשפירשה רובה, אבל אם רק מיעוטה נדלדלה, הרי היא חוצצת¹³¹; ויש אומרים, שאין הבדל בגודל הפרישה של הציפורן, ובין מיעוטה ובין רובה, אינה חוצצת¹³².

אשה שצובעת את ציפורני ידיה, צריכה לכתחילה להסיר את הצבע ולנקות את הציפורניים היטב; ואם אינה יכולה בשום אופן לנקותן מהצבע, לא תדחה את הטבילה, אלא תצבע את כל הציפורניים בצורה טובה, ולא תשאיר צבע סדוק או מקולף, כיון שהנשים מקפידות שלא יהיה על ציפורניהן צבע שאינו מושלם¹³³.

לכתחילה אין לטבול עם ציפורניים מלאכותיות, שמדביקים לנוי על הציפורניים הטבעיות, אבל בדיעבד אם טבלה כך, או אם הסרת הציפורניים תגרום לדחיית הטבילה, כי קשה להסיר את

סי' קצח סק"ס; שו"ת מהרש"ם ח"א סי' עט; שו"ת שואל ומשיב מהדו"ק ח"ג סי' כו, ומהדו"ת ח"ג סי' קח; שו"ת לבוש מרדכי חיו"ד סי' קכח; שו"ת בית יצחק חיו"ד ח"ב סי' יט; שו"ת אבני נזר חיו"ד סי' רנח; שו"ת צמח צדק חיו"ד סי' קסו; שו"ת אמרי יושר ח"ב סי' קצג; שו"ת צפנת פענח סי' סז; בן איש חי שנה ב, פר' שמיני סק"ט, ובשו"ת רב פעלים ח"ד חיו"ד סי' יג; מצודת דוד על קיצושו"ע סי' קסא סק"א; שו"ת חסד לאברהם (תאומים) חיו"ד סי' מז; שו"ת הרי בשמים מהדו"ת סי' קכח (וראה במהדו"ק סי' קכג שאסר, וחזר בו); שו"ת מנחת יצחק ח"א סי' כג אות ה, וח"ו סי' פו; שו"ת שבט הלוי ח"ב סי' צח; שערים המצויינים בהלכה סי' קסא סק"ג.

הובא בש"ך יו"ד סי' קצו סק"א וסי' קצח סקכ"ה. [129] ס' התרומות סי' קד; רוקח סי' שעו; מרדכי שבועות סי' תשמז; או"ז סי' שסג אות יא; שו"ע יו"ד קצח כ. [130] מקואות ט ד. [131] טושו"ע יו"ד קצח כא. [132] או"ז סי' שסג. וראה באריכות שיטות שונות בדין ציפורן המדולדלת באנציקלופדיה תלמודית, כרך יז, ע' חציצה, עמ' כה-כח. [133] דרכי טהרה, עמ' קסד. [134] במראה הבוק, ח"ג, סי' קטו. [135] שו"ת בנין ציון החדשות סי' נו; חכמת אדם כלל קיט, בבינת אדם שער הנשים אות יב; לחם ושמלה סי' קצח סק"ס. [136] דרכי תשובה יו"ד סי' קצח סקע"ו; דעת תורה שם סקכ"ד; טהרת ישראל שם סק"צ; לחם ושמלה

זמנית פוסלת לטבילה, ואין לחפש קולות לזמן מועט¹⁴³. יש מהפוסקים שהחמירו בסתימה זמנית, ואסרו הטבילה¹⁴⁴, ויש מי שכתב, שאם הסתימה נעשית לרפואה, וגם נעשית בצורה טובה, כך שנוח ללעוס עמה, כולם מודים שאין זו חציצה¹⁴⁵. אכן, רוב הפוסקים סבורים להלכה, שסתימה זמנית שנעשית לצורך רפואה איננה חוצצת, וכתבו נימוקים שונים להיתר זה: אחרי הסתימה הזמנית תבוא סתימה קבועה, ועל כן יש לראות את השן כסתומה באופן המשכי, וזהו רצונה של האשה; להלכות שבת נחשבות השיניים כדבר שיש בו סכנה, ומפני הסכנה איננה מקפדת; כשצריך אומן להסיר את החציצה, ויש כאב וצער בכך, אין הקפדה; הסתימה בשן היא בבית הסתרים והיא מיעוט; יש לראות את הסתימה כמחוברת לגופה¹⁴⁶. יש כתבו להתיר סתימה זמנית בתנאים שונים: דווקא כשיש לאשה צער להסיר את הסתימה, או שצריך רופא לעשות זאת, אבל אם אין לה צער, ויכולה להסיר הסתימה בעצמה, הרי זה חוצץ¹⁴⁷;

שאינן לה סתימה בשן¹³⁷. ואם הסתימה התרופפה – יש מי שכתב, שאם היא עדיין יעילה, דינה כסתימה טובה, אבל אם מחמת רפיון הסתימה אין היא מועילה, או שיכולה האשה להכניסה ולהוציאה, יש מי שנסתפק שתהא חוצצת¹³⁸; ויש מי שכתבו, שאם היא מתנדנדת ועומדת להוציאה, הרי היא חוצצת¹³⁹. עוד יש מי שכתב, שאם יש כאב באזור הסתימה או דלקת בשן, והסתימה עומדת להיות מוצאת, חוצצת מיד¹⁴⁰. יש מי שכתבו, שאם יש סתימות, אפילו קבועות, ברוב השיניים, הרי זה חוצץ¹⁴¹, ויש מי שחולק, שבכל מקרה אין סתימות קבועות חוצצות¹⁴².

סתימה זמנית בשן, אשר נעשית כשלב ביניים עד לסתימה קבועה, כגון בשלבי טיפול-שורש, נידונה בהרחבה בין הפוסקים. אותם פוסקים שאסרו הטבילה עם סתימה קבועה כשנעשית לרפואה (ראה לעיל), כל שכן שאוסרים סתימה זמנית, ויש מי שכתבו, שדווקא סתימה

שו"ת צמח צדק חיו"ד סי' קס; שו"ת אלף המגן ח"ב סי' כו; שו"ת שואל ומשיב מהדו"ק ח"ג סי' כז, ומהדו"ת ח"ג סי' קח, וביד שאול יו"ד סי' קצח; שו"ת אבני נזר חיו"ד סי' רנט; שו"ת מהרש"ם ח"א סי' עט; שו"ת דברי מלכאל ח"ה סי' קח; נחל אשכול הל' מקוואות סי' סה אות ו; שו"ת בית יצחק חיו"ד ח"ב סי' יט; שו"ת חלקת יעקב ח"א סי' קלז, וח"ב סי' קעג; שו"ת אמרי יושר ח"ב סי' קיב אות ב; שו"ת תשורת שי סי' סט; שו"ת הר צבי חיו"ד סי' קסט; שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"א סי' צו, ושם חיו"ד ח"ב סי' סא; שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' פו; שו"ת קובץ תשובות סי' פו סק"ב; שו"ת רבבות אפרים, ח"ח סי' שנו. וראה עוד שערי הלכה ומנהג, ח"ג סי' מה. [147] גידולי טהרה סי' כב; שו"ת מהרי"א אסאד חיו"ד סי' רכט.

[137] שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"א סי' צו. [138] שו"ת מנחת יצחק ח"י סי' ע"ט. [139] שו"ת קובץ תשובות סי' פו סק"ב; שו"ת תשובות והנהגות, ח"א סי' תקח סק"ב. [140] שו"ת תשובות והנהגות, ח"ג סי' רע סק"ב. [141] שו"ת אבני נזר חיו"ד סי' רנו; שו"ת תשובות והנהגות, ח"ג סי' רע סק"ג. [142] שו"ת קובץ תשובות שם. [143] טהרת ישראל סי' קצח ס"צ; מצודת דוד סי' קסא סק"א; שו"ת אמרי יושר ח"ב סי' קיב. [144] חו"א, הובאו דבריו בס' ההלכה במשפחה, פ"ד סי"ג; שו"ת שבט הלוי ח"ה סי' קיז, שכתב שמעיקר הדין אין סתימה זמנית חוצצת, אך למעשה יש מחמירים. וראה מה שכתב בשיעורי שבט הלוי סי' קצח סב"ד סק"ב. [145] שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"א סי' צו. [146] פחד יצחק ע' אשה;

לציין, שפעמים רבות תלוי משך הטיפול בסתימה הזמנית בזמנו של הרופא ובעומס המתרפאים, ואינו תלוי בגורמים רפואיים. כיום פוחת והולך השימוש בסתימה זמנית כשלב ביניים לסתימה סופית, וכמו כן יש להדגיש, שהחומרים בהם משתמשים כיום לסתימה זמנית יכולים להחזיק מעמד חדשים רבים¹⁵⁶.

שיניים תותבות¹⁵⁷ הקבועות לחניכיים, ואין מסירים אותן לעולם, בוודאי אינן חוצצות¹⁵⁸. יש מי שכתב, שאם רוב השיניים הן תותבות, הרי הן חוצצות¹⁵⁹, ויש מי שחלק עליו בתוקף¹⁶⁰. שיניים תותבות שעשויות להכניס ולהוציא בכל זמן בקלות, בוודאי חוצצות¹⁶¹. תותבות שלפעמים מסירים אותן, אבל הוא טורח

דווקא כאשר הסתימה עשויה בצורה טובה ונוחה, ויכול ללעוס עמה כרגיל¹⁴⁸; שלא תהא הסתימה בולטת מעל גובה השן, ועדיף שתהא שקועה קצת¹⁴⁹; דווקא כאשר הסתימה הזמנית נעשית כשלב בטיפול-שורש¹⁵⁰. בעניין משך הזמן שעל הסתימה הזמנית להישאר בשן, כדי שלא תיחשב כחציצה נחלקו הפוסקים – יש מי שכתב, שיומיים-שלושה בוודאי הוי חציצה¹⁵¹; יש שדרשו לפחות שבעה ימים¹⁵²; יש שכתבו שהמנהג כיום שאם הסתימה נשארת למשך שלושים יום, איננה חוצצת¹⁵³; יש מי שכתב, שיש צורך בחצי שנה¹⁵⁴; ויש מי שכתב, שאין כוונת העניין לחלק בזמנים קצרים או ארוכים, אלא אם יש זמן קבוע להסרת הסתימה, אין היא חוצצת¹⁵⁵. מבחינה רפואית יש

אויערבאך, הובאו דבריו בס' מנחת פרי (רוטנברג) סי' קצח סוסי' ו'. [155] שו"ת אגרות משה שם. [156] מ. טל, אסיא, ה', תשמ"ו, עמ' 94-98. [157] ראה שבת סד ב, וברש"י שם ד"ה שן, ששיניים תותבות היו מוכרות כבר בזמן התלמוד, והיו עשויות מזהב. [158] שו"ת מהרי"א אסאד חיו"ד סי' רכט; דרכי תשובה יו"ד סי' קצח סקע"ה; טהרת ישראל סי' קצח ספ"ז; שו"ת בנין ציון החדשות סי' נו; חכמת אדם כלל קיט, בבית אדם שער הנשים אות יב; שו"ת מהרש"ם ח"א סי' עח; שו"ת רב פעלים ח"ד חיו"ד סי' יג; שו"ת אבני נזר חיו"ד סי' רנט; שו"ת הרי בשמים ח"ב סי' קכח; שו"ת אמרי אש חיו"ד סי' עה; עיקרי הד"ט יו"ד סי' כב; שו"ת שמלת בנימין סי' יד; שו"ת זרע אמת סי' פה; שערי טבילה סי' לב. אולם ראה בשו"ת בית יצחק חיו"ד ח"ב סי' יט, שמחמיר. [159] שו"ת אבני נזר שם. [160] שו"ת אמרי יושר ח"ב סי' קצג. [161] בן איש חי שנה ב פר' שמיני סק"ח-ט; שו"ת רב פעלים ח"ב חיו"ד סי' יג; שו"ת מהר"ם אש סי' עה-עו; שו"ת מהרש"ם ח"א סי' עח; שערים המצויינים בהלכה סי' קסא סקי"ג; חוקת הגר פי' הע' 10; שערי טבילה שם.

[148] שו"ת אגרות משה שם. [149] שו"ת אבני צדק סי' פט; מי נידה למהרש"ק מהדו"ק סי' קצח; לחם ושמלה סי' קצח סק"ס; שו"ת בית יצחק חיו"ד ח"ב סי' יט; שו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' קיא אות ב; שו"ת חלקת יעקב ח"א סי' קלו, וח"ב סי' קעג; שו"ת שבט הלוי ח"ב סי' צח. [150] שו"ת שבט הלוי שם. וראה עוד בדיני חציצה של סתימה בשן בדרכי תשובה יו"ד סי' קצח סקע"ה-ע"ו; שו"ת רב פעלים ח"ד חיו"ד סי' יג; שו"ת אמרי אש חיו"ד סי' עה; שו"ת מהרש"ם ח"א סי' ז, וסי' מו; שו"ת אמרי יושר ח"א סי' נד; שו"ת מערכת טבילת נידה כלל ב אות ג; שערים המצויינים בהלכה סי' קסא סקי"ג; שו"ת וישב משה ח"ב סי' קטו-קטז; הלכות נשים פי"ט סע' כח-לא. [151] שו"ת לבושי מרדכי ח"א חיו"ד סי' קכח, ומהדו"ת האו"ח סי' קעח, וח"ד סי' נד. [152] שו"ת חלקת יעקב חיו"ד סי' ל; הגרש"ז אויערבאך והגרי"ש אלישיב, הובאו דבריהם בס' שערי טבילה סי' לד; שו"ת תשובות והנהגות, ח"א סי' תקח סקל"א (אמנם ראה שם ח"ג סי' רע סק"א, שכתב חודש ימים). וראה בקובץ תשובות סי' צ. [153] שערי טבילה שם. [154] שו"ת אבני נזר חיו"ד סי' רסב, וסי' רנג; הגרש"ז

גדול ובושה, יש שכתבו שהן חוצצות בטבילה¹⁶², ויש מי שהתיר הטבילה עמך¹⁶³. אם מסירה את התותבות כל לילה, הרי הן חוצצות¹⁶⁴, ואם רק מסירה לזמן קצר כדי לנקותן, יש מי שסבור שהן חוצצות¹⁶⁵, ויש הסבורים שאין הן חוצצות¹⁶⁶. יש מי שכתב, שאם רגילה להוציא את שיניה התותבות בעת רחיצה, אם לא הוציאה אותם בעת הטבילה, חייבת לחזור ולטבול, אך לא תברך שנית¹⁶⁷, אבל אם ספק לה אם הוציאה או לא, איננה צריכה לחזור ולטבול¹⁶⁸.

כתרים וגשרים סופיים וקבועים, אינם חוצצים, בין אם הם שלמים ובין אם הם חלקיים¹⁶⁹. כתרים וגשרים זמניים, אם הם דומים לקבועים, אלא שעשויים מחומרים המחזיקים מעמד פחות זמן, אם הם ניתנים להסרה רק על ידי רופא, ואם הם עשויים על שן חיה שלא עברה טיפול-שורש, אין הם חוצצים¹⁷⁰. אכן צריכה האשה לנקות היטב את הגשר קודם הטבילה, ולא

תסתפק בניקוי במברשת שיניים¹⁷¹.

שן טבעית מתנדנדת – יש מי שכתב שהיא חוצצת, אלא אם יש כאב בהוצאתה¹⁷², אך רוב הפוסקים סבורים שאיננה חוצצת, אף אם כבר החליטה האשה בדעתה להוציאה¹⁷³.

תפרים בתוך הפה, כגון לאחר הוצאת שן, אינם חוצצים¹⁷⁴; ויש מי שהבדיל בין תפרים בתוך הבשר ואינם נראים לעין, שאינם חוצצים, לבין תפרים מגולים, שהם חוצצים¹⁷⁵; ויש מי שכתב, שאף שמעיקר הדין אין החוטמים חוצצים, אפילו כשהם גלויים, מכל מקום עדיף לדחות את הטבילה, כי הם מיועדים למספר ימים בלבד¹⁷⁶.

פלטת פלסטיק, שמדביקים על החניכיים לאחר ניתוח, וכל שבוע מחליפים אותה, יש לסדר את הטבילה באותו זמן שמסירים אותה לצורך

[162] שו"ת שואל ומשיב מהדו"ק ח"ג סי' כו; שו"ת מהרש"ם שם; שו"ת אמרי אש סי' עה. [163] בן איש חי שם. וראה בשו"ת שארית ישראל חיו"ד סי' יב; שערי טבילה שם. [164] שו"ת מהרש"ם ח"א סי' עח; שערי טבילה שם. [165] שו"ת אבני נזר חיו"ד סי' רנט אות ה. [166] טהרת ישראל סי' קצח ספ"ז; שו"ת אמרי אש סי' עה; שו"ת רב פעלים ח"ד חיו"ד סי' יג; נחל אשכול הל' מקוואות סי' סב אות ו. [167] שו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' כא. [168] שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' קכח אות א. וראה בשו"ת באר משה ח"ה סי' כ אות יב; שו"ת ציץ אליעזר ח"ב סוסי' סו. [169] שו"ת חבצלת השרון סי' סו; שו"ת תשובות והנהגות, ח"א סי' תקח סקל"ד. [170] ראה דרכי תשובה יו"ד סי' קצח סקע"ה; חכמת אדם כלל קיט, בבינת אדם שער בית הנשים אות יב; שו"ת מהר"ם ח"א סי'

עח; הרב א. זלוטוויץ, הפרדס, אייר תשל"א. [171] סי' ההלכה במשפחה, עמ' קכ, ובשו"ת תשובות והנהגות, שם. וראה בשו"ת שבט הלוי ח"ב סי' צח. [172] מהרש"ם בדעת תורה יו"ד סי' קצח. [173] שו"ת אבני נזר חיו"ד סי' רס; שו"ת דובב מישרים ח"א סי' פד; שו"ת יד שלום סי' לו; שו"ת באר משה ח"א סי' נד; שו"ת שבט הלוי ח"ב סי' צו. וראה בשו"ת קובץ תשובות סי' פו סק"ב. [174] שו"ת דובב מישרים ח"ג סי' י. [175] שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"ב סי' פז; שו"ת תשובות והנהגות, ח"ג סי' רע סק"ה. וראה בשו"ת קובץ תשובות סי' פח, שתפרים גלויים על העור – חוצצים. [176] הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בס' שערי טבילה סי' לה ס"ד. וראה עוד מאמרו של הרב א. חפוטא, תחומין, ב, תשמ"א, עמ' 337 ואילך. וראה עוד בנידון בשו"ת רבבות אפרים, ח"ז סי' שנט.

החלפתה¹⁷⁷.

לחולין¹⁸⁰, וכן חוצץ בטבילת ידיים¹⁸¹.

התקנים אורתודוקסיים שונים, הנעשים כדי ליישר את השיניים לנוי, או כדי לחזקם כשהם רופפים, נעשים לזמן ממושך, ולא ניתן להוציאם אלא על ידי רופא. כאשר הם רפויים, אינם חוצצים, וכאשר הם מהודקים היטב, אם מטרתם לחזק את השיניים לצורך רפואה אינם חוצצים, בתנאי שאינם מעכבים באכילה, אבל אם הם רק כדי ליפות את השיניים, הרי הם חוצצים¹⁷⁸; ולעומתם יש מי שכתב, שאם הטבעות והחוטים הם על רוב השיניים, מותר רק בדיעבד, אבל לכתחילה צריכים להתיישב אם כדאי לאשה להכניס עצמה לספק זה¹⁷⁹.

היה על ידו גלד, אם אינו מקפיד עליו, היינו שמצטער בהסרתו, אינו חוצץ¹⁸², ואם אינו מצטער בהסרתו, צריך להסירו¹⁸³.

רטיה על היד, אם היא רק בגלל מיחוש קל, ואין לו צער בהסרת הרטיה, הרי היא חוצצת, וצריך להסיר הרטיה¹⁸⁴, אבל אם הרטיה מחמת מכה, די לו שיטול שאר היד שלא במקום הרטיה, וצריך להיזהר שלא יגע ברטיה, שלא יחזרו המים שעל הרטיה ויטמאו היד¹⁸⁵, ואם לא יכול ליטול ידיו כלל מחמת החולי, יכרוך ידיו במפה¹⁸⁶.

ג. חציצה בעניינים אחרים, ופירוט הדינים הקשורים לנושאים רפואיים בהם

מי שידו האחת מלאה חבורות ופצעים, וכרוכה כולה בתחבושת, ואוכל בידו השניה, חייב ליטול את ידו השניה לסעודה, ויברך על נטילת ידיים¹⁸⁷. וכן מי שיש לו גבס על ידו האחת, יטול היד השניה, ויברך על נטילת ידיים¹⁸⁸.

נטילת ידיים – כל דבר שחוצץ בטבילה בגוף, חוצץ בנטילת ידיים

תלמודית, כרך יז, ע' חציצה, אות י. [181] רמב"ם מקוואות שם. [182] רמ"א או"ח קס"א ב. [183] ס' התרומות סי' עט; סמ"ק סי' קפ"א. [184] מ"ב סי' קס"א סק"ה. [185] טושו"ע או"ח קס"ב י, ובמ"ב שם סק"ח. וראה עוד בילקוט יוסף ח"ג סי' קס"א ס"ה; נשמת אברהם ח"ד חאו"ח סי' קס"א סק"א, בשם הגרש"ז אויערבאך; שו"ת תשובות והנהגות, ח"ג סי' ג. וראה בערוה"ש או"ח קס"ב כט, שאם שופך רביעית בבת אחת – לית לן בה, שהרי לא נטמאו המים, ולכן אין אנו נוהרים מבלי לשפוך על מקום הרטיה, מפני ששופכים בבת אחת. [186] מ"ב שם סק"ט. [187] שו"ת רב פעלים ח"א סי' ח; שו"ת יחזה דעת ח"ב סי' יט. [188] ילקוט יוסף, ח"ב סי' קס"א ס"ז. וראה הע' ביצחק יקרא על שו"ע קס"ב י, במי שאינו יכול

[177] שו"ת אגרות משה חו"ד ח"ב סי' פח. [178] שו"ת אגרות משה חו"ד ח"א סי' צו; שו"ת בית אבי ח"ב סי' סח; שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' פו; שערים מצויינים בהלכה סי' קס"א סק"ב; הגרש"ז אויערבאך והגר"ש אלישיב, הובאו דבריהם בס' שערי טבילה סי' לה; שו"ת שבט הלוי ח"ה סי' קיז, וח"י סי' קנ; שו"ת רבבות אפרים, ח"ח סוסי' שנו. וראה במאמרו של מ. טל, אסיא, ה, תשמ"ו עמ' 94-98. [179] שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' פו. וראה עוד בשו"ת תשובות והנהגות, ח"ג סי' רע סק"ו; שו"ת שבט הלוי ח"י סי' קמט. [180] חולין קו ב; תוספתא ידיים פ"א; רמב"ם ברכות ו ד, ומקוואות יא ב; טושו"ע או"ח קס"א א. אמנם ברמ"א שם מביא דעה, שאין שייך חציצה לנטילה, אך מסכים להלכה כדעת המחבר. וראה פרטי דינים באנציקלופדיה

קידוש ידים ורגליים במקדש — כל דבר שחוצץ בטבילת נידה, הרי זה חוצץ בקידוש ידיים ורגליים במקדש¹⁸⁹.

עבודת כהן בבית המקדש — אסור שיהא דבר חוצץ בין יד הכהן לבין הכלי שהוא עובד בו; שלא יהא דבר חוצץ בין הכהן או הבעלים לבין הקרבן — בסמיכה, בתנופה, בהזאה ובקמיצה וכיו"ב; שלא יהא דבר חוצץ בין הכהן לבין רצפת העזרה; בגדי כהונה לא יהא דבר חוצץ בינם לבין בשרו¹⁹⁰.

בכור בהמה טהורה — אם היה דבר חוצץ בינו לבין הרחם, אינו קדוש בכבורה¹⁹¹.

קבלת גט — נוהגים שלא יהא שום דבר חוצץ בידיה בשעת קבלת הגט¹⁹². אכן, אם היה גבס או רטיה ותחבושת על מקצת ידה, אין להקפיד על זה, ובוודאי שאין זה מעכב¹⁹³.

קידושי אשה — יש להקפיד שלא תהא חציצה בין הטבעת לאצבע¹⁹⁴, אך בדיעבד אין זה מעכב¹⁹⁵, ולכן כלה שיש לה תחבושת או גבס על ידה, יכולה לקבל קידושיה, כי זה נקרא דיעבד¹⁹⁶.

נטילת לולב — חציצה בין היד ללולב פוסלת¹⁹⁷, ויש חולקים¹⁹⁸. יש מי שכתב, שאם כרוך בגד על ידו משום חבורה, צריך להסירה קודם הברכה משום חציצה¹⁹⁹, ואפילו אם אין כל היד מכוסה, יש שפסקו שיש הקפדה על זה משום חציצה²⁰⁰. אם יש לו רטיה על ידו, ואינו יכול להסירה, רשאי ליטול הלולב בכורה²⁰¹. אם יש לו גבס על היד, כך שיכול רק להרים את הלולב או האתרוג באצבעותיו, יש מי שכתב שיברך, ואחר כך יטול את הלולב והאתרוג, האחד ביד הבריאה, והשני באצבעות היד שבגבס, או זה אחר זה ביד הבריאה²⁰²; ויש מי שכתב, שאין הקפדה להסיר הגבס, ולכן יכול יטול הלולב והאתרוג באצבעותיו²⁰³.

ליטול אלא יד אחת, אם יברך על נטילת ידיים או על נטילת יד. ולכאורה, מכיוון שלא מצוינו מטבע כזו של ברכה, לא ישנה ממה שקבעו חז"ל, וי"ל. [189] חולין קו ב; תוספתא ידיים פ"א; ר"ש ידיים ב ב; רמב"ם ביאת מקדש ה טו. וראה פרטי דינים באנציקלופדיה תלמודית, שם, אות יא. [190] ראה פרטי דינים ומקורות באנציקלופדיה תלמודית שם, אות יד. [191] חולין ע א. וראה עוד ברמב"ם בכורות ד יז; טור יו"ד שטו; שו"ת אבני נזר חיו"ד סי' שצא-שצד. וראה פרטי דינים באנציקלופדיה תלמודית שם, אות טו. [192] רמ"א אבהע"ז קלט יד. [193] שו"ת יביע אומר ח"ב האבהע"ז סי' טו. וראה עוד בשו"ת ציץ אליעזר ח"כ סי' כו סק"ג. [194] פת"ש אבהע"ז סי' כו סק"א. [195] שו"ת פרי השדה ח"א סי' צג; שאילת שלום מהדר"ת סי' קכד; ערוה"ש אבהע"ז לא ד.

וראה בשד"ח מע' חתן וכלה אות כו; בן איש חי שנה א פר' שופטים סע' ז; שו"ת יביע אומר ח"ה האבהע"ז סי' י — בעניין המנהג שכלה שפרסה נידה תלבש כפפות בעת קבלת הקידושין. [196] נשמת אברהם האבהע"ז סי' לא אות א, בשם הגר"י נויבירט. [197] ראה סוכה לו א, ורש"י ותוס' שם ד"ה דבעידנא; טושו"ע או"ח תרנא ז. [198] ריטב"א, ר"ן ומאירי סוכה שם. וראה במג"א סי' תרנא סקט"ז. [199] בן איש חי שנה א פר' האזינו סע' יג. [200] מ"ב סי' תרנא סקל"ז. [201] הגרש"ז אויערבאך, הובא בנשמת אברהם האו"ח סי' תרנא אות ה. הובא גם בהליכות שלמה ח"ב פי"א סט"ז. וראה שם באריכות בהע' כה. [202] הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם שם. [203] הע' הגר"ע יוסף, בסוף ספר נשמת אברהם האו"ח.

יחד עם שוטה וקטן, אבל כשהתנא שונה חרש לבד, הוא כולל בו גם מי שמדבר ואינו שומע⁶; יש חרש המדבר ואינו שומע⁷, היינו שהיה פיקח מתחילתו, ולמד לדבר, ואחר כך נתחרש⁸, והוא כפיקח לכל דבר, והוא ככל האדם⁹, אלא שנתמעט ממצוות אחדות, אם בגלל שבאופן מעשי יש בהם צורך בשמיעה, או שנתמעט מלימוד מיוחד; יש חרש באוזנו האחת, שדינו כשומע לכל דבר, ואפילו בדברים שחרש המדבר ואינו שומע אינו ראוי לקיימם מחמת חסרון שמיעתו¹⁰, פרט למצוות הקהל וראיה, שיש מיעוט מיוחד, שהתורה מיעטה אף חרש באוזנו אחת¹¹; מי שכבדו אוזניו משמוע, אבל שומע קצת, ונושא ונותן יפה, ומבין מה שמדברים עמו, אין דינו כחרש לכל הדעות¹². יש שחרש נקרא מי ששומע ואינו מדבר, היינו אילם¹³.

המושג ההפוך לחרש הוא פיקח, היינו אדם שהוא שלם בדעתו, ואינו לא חרש,

תפילין – יש הסבורים שחציצה פוסלת, בין בתפילין של יד, ובין בתפילין של ראש⁴, יש סבורים שאין חציצה מעכבת בהם²⁰⁵, ויש הסבורים שחציצה פוסלת בתפילין של יד, ואינה פוסלת בתפילין של ראש²⁰⁶.

חרש

א. הגדרת המושג

שמיעה היא שם משותף לשמיעה פיסית על ידי האוזן¹, לקבלת דברים², ולידיעת דבר³.

ירידה בכושר השמיעה נקראת חרשות, ומספר סוגים של חרשים נידונים בחז"ל: יש חרש שאינו שומע ואינו מדבר, היינו חרש-אילם, וזהו החרש שדיברו בו חכמים ככל מקום⁴, והשוו אותו לשוטה וקטן, שאינם בני דעת⁵. אמנם יש מי שכתב, שכלל זה נאמר רק במקום שחרש כתוב

הדינים. [6] חי' תבואות שור לגיטין נט ב, בדעת הרמב"ם. וראה בר"ש ורע"ב תרומות א א, שכתבו שאין זה כלל בכל מקום. וראה עוד בנידון בשו"ת נובי"ק חאבהע"ז סי' נג; שו"ת צמח צדק חאבהע"ז סי' שכג; שד"ח מע' חי"ת כלל ל, וכלל קר-קו. [7] תוספתא תרומות פ"א; חגיגה ב ב; גיטין עא א. [8] רש"י חגיגה ב ב ד"ה מדבר; רש"י נידה יג ב ד"ה מדברת. [9] חגיגה וגיטין שם; רמב"ם אישות ב כו. וראה בשד"ח מערכת חי"ת כלל לא. [10] פרמ"ג בפתיחה כוללת ח"ב אות ח. [11] ראה חגיגה ג א; רמב"ם חגיגה ב א-ג. [12] שו"ת הרא"ש סוף כלל פה; טושו"ע חו"מ רלה יט. וראה להלן בחלק ד, בפרטי דינים. [13] מנחות סד ב, ובפירש"י שם; פיהמ"ש לרמב"ם תרומות א ב; שנות אליהו תרומות א ב. וראה בע' אלם.

[204] רא"ש הל' תפילין סי' יח, ושו"ת הרא"ש כלל ג סי' ד; שו"ת תשב"ץ ח"א סי' ל; שו"ת הריטב"א סי' כד; יראים סי' שצט; מאירי מגילה כו ב; טושו"ע או"ח כו ד. וראה עוד בביאור הגר"א או"ח סי' כז ס"ד. [205] שו"ת הרשב"א ח"ג סי' רפב, ובתשובותיו המיוחסות סי' רלג; שו"ת הריב"ש סי' קלז. [206] ריטב"א ור"ן סוכה לו א. וכן משמע שיטות רש"י ערכין ג ב ד"ה שלא; תוס' שם ד"ה שלא.

[1] כגון והקל נשמע בית פרעה (בראשית מח טז). [2] כגון ולא שמעו אל משה (שמות ו ט). וראה בס' חובות הלבבות, התחלת שער הייחוד. [3] כגון גוי אשר לא תשמע לשונו (דברים כח מט). וראה במו"נ א מה. [4] תרומות א ב; חגיגה ב ב; נידה יג ב; רמב"ם אישות ב כו. [5] יבמות צט ב. וראה להלן חלק ד, בפרטי